

VÄÄRT ELU HARITUD MAAL

**Tartu maakonna arengustrateegia
2014. aastani**

Tartu 2004

Sisukord

Saateks	3
Koos muudame Tartumaa paremaks	4
Tööka mesilasperena	6
Tartumaa arengu eesmärgid ja tegevussuunad	8
Tartumaa inimesed	8
Haridus, teadus, arendus	8
Tervis, toimetulek, turvalisus	10
Konkurentsivõimeline tööstus ja edukas ettevõtlus	11
Maamajandus - Tartumaa elujõu läte	12
Kaubandus ja teenindus	14
Kultuur, sport, meelelahutus	14
Tõhus avalik haldus	16
Kõrgtehnoloogiad ja IKT	17
Turism – ohhoo, Tartumaa!	17
Elukeskkond	18
Tehniline infrastruktuur	19
Koostöövõrgustikud	22
Hea mainega maakond	23
Ellu viimine	24

Saateks

Tartumaa elanikud soovivad, et aastal 2014 oleks Tartumaa ühtlaselt arenenud maakond, hea koht elamiseks ja töötamiseks ning Eestis parim koht õppimiseks, õpetamiseks ja teaduse tegemiseks. Seda tulevikuvisioni väljendab tunnuslause "Väärt elu haritud maal". Et heaolu suurendada ja arengut kiirendada, on vaja kokkulepet koondada kõik jõupingutused oma kõige tugevamate külgede välja arendamiseks. Tartumaa arengustrateegia 2014 ongi maakondlik lepe, mis soodustab koostööd ja suunab ressurside kasutamist, püüab avada uusi horisonte, anda ideid ja pakkuda uudseid lahendusi.

Tartumaa arengustrateegia koostamist aastatel 2002-2004 juhtis Tartu maavalitsus, protsessis osales üle saja asutuse, organisatsiooni, ettevõtte ja spetsialisti. Strateegia üksikasjalik tegevuskava koos valdkondade põhjaliku kirjelduse ja statistiliste näitajatega on ära toodud lisas (www.tartumaa.ee).

Koos muudame Tartumaa paremaks

Tartumaa 10 aasta arengueelistusteks on:

- 1. koolide õpikeskkonna ja õpetamise kaasajastamine, kõrgkoolide rahvusvahelistumine, kutse- ja tehnikahariduse arendamine;**
- 2. uuettevõtluse toetamine ja tootmise teadmismahukuse tõstmine;**
- 3. piirkonnakeskuste elukeskkonna ja sotsiaalse infrastruktuuri parandamine;**
- 4. Tartumaa rahvusvaheline kättesaadavuse ning maakonna tee-, transpordi- ja andmesideühenduste parandamine;**

Tartumaa arengustrateegia tuum on haridus-, teadus- ja arendusasutustes loodavate teadmiste ja oskuste taseme tõstmine ja nende tõhusam rakendamine kogu maakonna kõigis eluvaldkondades. Teadmispõhine majandus annab inimestele tasuvama töö ja loob vahendid elukeskkonna edasiseks arendamiseks. See nõuab tartumaalastelt kaasaegseid teadmisi ja oskusi, avatust ja uuenduslikkust, paindlikkust mõtlemises ning koostöövõimet.

Hariduse kvaliteedi tõstmiseks arendame õppekavasid, metoodikaid ja tehnoloogiaid. Valmistame ette võõrkeelseid õppeprogramme ja toome Tartumaale rohkem külalisõppejõude ja -tudengeid. Andmaks ettevõtetele kvaliteetset tööjõudu, rakendame üldhariduskoolides kutselast eelkoolitust, arendame kutseharidust ja rakendus- kõrgharidust eriti tehnilistel erialadel.

Teine oluline eelistus on ettevõtluse elavdamine - Tartumaa vajab rohkem ja uuenduslikumaid ettevõtteid. Toetame erinevate meetmetega uuettevõtluse arengut, stimuleerides eriti noorte tartumaalaste ettevõtlikkust ja algatusvõimet ning vähendades takistusi teel ideest projektini ja projektist toote või firmani. Et viia teadus ja teadmised kokku tootmisega, kujundame Tartu ülikooli tehnoloogiainstituudi baasil välja tehnoloogialinnaku koos laboritega ning arendame edasi Tartu Teadusparki.

Tööstusalade ja tehnoparkide rajamisega saame Tartumaale meelitada ettevõtteid ja ka välisinvesteeringuid. Tegutsevatele ettevõtjatele pakume vajadusel toetust ja nõu nende ekspordivõime suurendamiseks, nt tehnoloogia, turunduse ja disaini alal. Soodustame igati ettevõtete koostöövõrgustike (klastrite) teket.

Kolmas eelistus on Tartumaa regionaalne tasakaal. Soovime tagada maakonna kõigi piirkondade elujõu ning kasutada selleks ära piirkondlikke eripärasid ja tugevusi. Parandame asustuspiirkondade planeerimist, asulate heakorda ja maastikuhooldust ning mitmesuguste teenuste kättesaadavust. Ühtlase regionaalse arengu soodustamiseks kujundame välja Tartumaa arenguagentuuri ning omavalitsuste koostööpiirkonnad.

Neljäs eelistus toetab kolme esimese elluviimist. Inimeste ja kapitali sujuvaks liikumiseks renoveerime olulise tähtsusega kohalikud teed, tagame maakonnas kättesaadava ja paindliku ühistranspordi. Tartu ringtee väljaarendamine. Toetame igati Tartu rahvusvahelist lennuühendust, Tallinn-Tartu kiirtee projekti, kiiret rongiühendust Tallinna ja Riiaga ning laevühendust Venemaaga.

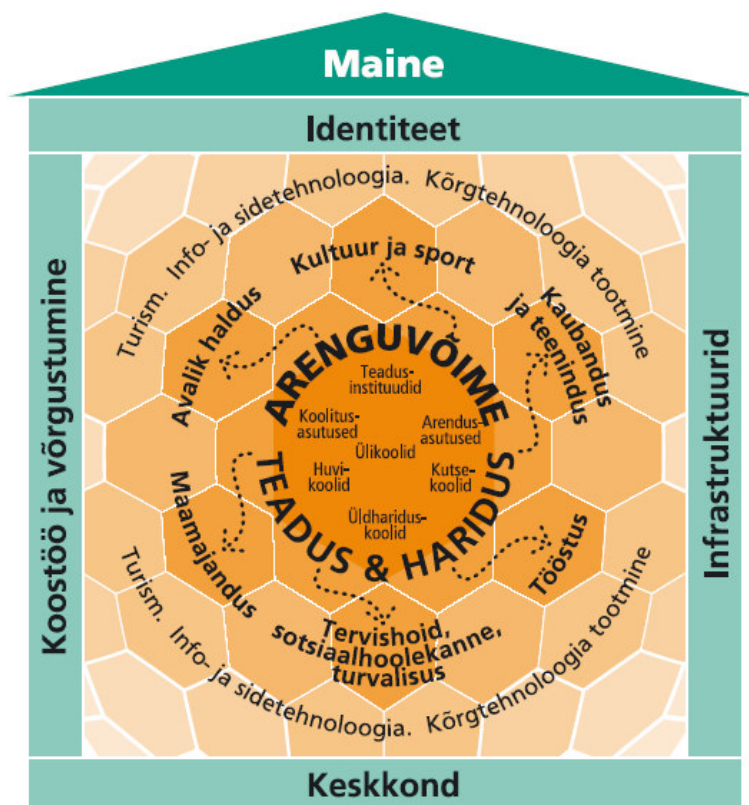
Tähtsad maakondlikud programmid ja ühisprojektid:

- Tööstuspargid ja -alad (Raadil, Ravilas jt)
- Tartu Ülikooli Tehnoloogiainstituudi arendus ja Maarjamõisa tehnoloogialinnak
- maakondliku koolivõrgu arendus
- uusettevõtluse toetusprogramm
- Tartu Teaduspargi laiendus
- Ahhaa-keskus
- Tartumaa Kutsehariduskeskuse arendus
- Tartu tehnikakolledž
- Tartumaa arenguagentuur
- Tartu rahvusvaheline lennuühendus
- maakondlikult oluliste kohalike teede remont
- Tartu ümbersõidutee
- maapiirkondade internetiühenduste programm
- Tartumaa omavalitsuste veevärgiprojekt
- Kagu-Eesti jäätmekeskus
- Koostööprojektid Lõuna-Eesti, Põhja-Läti ja Pihkva regiooni vahel turismi-ettevõtluse ja hariduse valdkondades
- ökomuuseumite võrgustik
- Tartumaa Tervisespordikeskus
- Peipsi programm
- Emajõe Jõeriik
- Via Hanseatica programm
- jalgrattateede võrgustik

Tööka mesilasperena

Tagamaks arengu terviklikkust ja tasakaalustatust, püüab strateegia hõlmata kõiki eluvaldkondi. Seda tervikunägemust väljendab piltlikult Tartumaa arengumudel, millel on mesitaru kuju. Siin on töökas mesilaspere (Tartumaa elanikud), mee ehk väärtustega täitmist vajav kärp ja selle omavahel seotud kannud (tööd ja hüvesid pakkuvad valdkonnad), kärpi toetavad raamid (keskkond, tehnilised ja sotsiaalsed võrgud) ning kõigile nähtav katus (maakonna maine). Mesilaspere ehk tartumaalaste heaolu on maakonna arengu tähtsaim eesmärk.

Kesksel kohal on arengumudelis Tartumaa Toitev Ema - teadmisi ja oskusi loov kärjekann ehk teadus-, haridus- ja arendusasutused.

Kärje täitmine nõuab pidevat tööd ning samas toidab see töö tegijaid. Meie mesitaru mudelis on lisaks **tartumaalastele-mesilastele (1)** seitse suurt kärjekannu, mis üksteist toetavad:

- 2) **teadus ja haridus,**
- 3) **tervishoid, sotsiaalhoolekanne ja turvalisus,**
- 4) **tööstus,**
- 5) **maamajandus,**
- 6) **kaubandus ja teenindus,**
- 7) **kultuur ja sport,**
- 8) **avalik haldus.**

Suurte kärjekannude vahel on veel kaks väiksemat kuid tulevikus üha olulisemat valdkonda:

- 9) eri elualasid teenindav **info- ja kommunikatsioonitehnoloogia** ning ettevõtlust ja teadust siduvad **kõrgtehnoloogia** valdkonnad (bio-, materjali-, keskkonnatehnoloogiad),
- 10) teenindust, kultuuri, sporti, tervishoidu, loodust ja maamajandust ühendav **turism**.

Kärjed püsivad toetavatel raamistikel, milleks mudelis on

- 11) looduskeskkond ja miljöö,
12) tehniline infrastruktuur,
13) koostöö ja võrgustumine,
14) identiteet ja maine.

Iga suure kärjekannu sees võime omakorda kujutleda väiksemaid ja kitsamalt piiritletud elu- ja tegevusvaldkondi. Kannude kõrvale ja vahele võib tulevikus tekkida uusi, mis olemasolevaid ühendavad ja üksteisele kasu toovad.

Tartumaa arengu eesmärgid ja tegevussuunad

Tartumaa inimesed

Tartumaa elanikud on need, kelle nimel kogu areng toimub ja kes teevad arengu võimalikuks. Tartumaa rahvastik ei saa küll ehk kunagi suureks arvult, kuid me võime püüda saada suureks vaimult ja kvaliteedilt.

Eesmärk: palju tegusaid, terveid ja tarku Tartumaa elanikke

- maakonna kestvat ja ühtlast arengut tagav rahvastikuseisund ja asustus
- haritud ja õpihimuline rahvas
- inimeste hea tervis ning toimetulek
- töökohad erinevate võimete ja oskustega inimestele

Nende eesmärkide saavutamisele aitavad kaasa kõigi järgnevate teemade alla mahtuvad tegevused.

Haridus, teadus, arendus

Tugevad kõrg-, kutse- ja üldhariduskoolid, teadus- ning arendusasutused loovad teadmisi, mis võimaldavad inimestel edukalt toime tulla ning ettevõtetel olla turgudel konkurentsivõimelised.

Eesmärk: kõrgetasemeline ja kättesaadav teadus- ja haridusasutuste süsteem, mis töötab käsikäes ettevõtluse, avaliku sektori ja mittetulundustegevusega

- tiptasemel teadustöö, mille viljad tõstavad ettevõtluse konkurentsivõimet ja avaliku halduse tõhusust;
- Tartu on Eesti kõrghariduse keskus, Tartumaa ülikoolid ja kõrgkoolid pakuvad rahvusvahelisel tasemel kõrgharidust;
- üld- ja kõrgharidusega seotud paindlik kutseharidussüsteem, mis annab Lõuna-Eestile vajalikke koolitatud spetsialiste;
- mitmekesised võimalused täiend- ja ümberõppeks, mitmekesised huvihariduse võimalused kõikjal maakonnas;
- korrastatud maakondlik üldharidussüsteem ja Eesti parimad koolid;
- kodulähedane, turvalisust sisendav ja loovust arendav alusharidus.

Piirkondlik tasakaalustatus

- teadusasutused ja ülikoolid viivad läbi praktikume ja suveülikoole maakonna eri paikades ning koostöös kohalike asutuste ja ettevõtetega
- kutse-, täiend- ja ümberõppe võimalusi on mitmel pool maakonnas;
- Tartus asuva täienduskoolituse keskuse harud töötavad Lääne- ja Ida-Tartumaal ning koolitusklassid piirkonnakeskustes; maakondliku karjäärinõustamiskeskuse spetsialistid töötavad kõikjal maakonnas;
- Tartumaal on 5 puht-akadeemilist tippgümnaasiumi; piirkonnakeskustes on võimalik saada nii akadeemilise kui rakendusliku kallakuga keskhariidust;
- kodulähedane alusharidus ja laste päevahoid;
- koolide, lasteaedade ja süvaõppe hea ülemaakonnaline kättesaadavus: stipendiumide, kooli- ja lasteaiabusside süsteem, internaadid ja õpilaskodud;

– Tartu huvikoolide ja -ringide kättesaadavus kogu maakonna lastele, koostöö teiste asulate huviringidega (veebipõhised tegevused, väljasõidud, laagrid, suvekoolid), omavalitsuste lepingud teiste valdade-linnade elanike koolitamiseks.

Tegevussuunad

- 1) teaduse tippkeskuste välja kujundamine ja lõimimine Euroopa Liidu teadusstruktuuridega;
- 2) Tartu ülikoolidele tugineva innovatsioonisüsteemi üles ehitamine: Tartu Ülikooli tehnoloogiainstituudi arendamine; katselaborite rajamine; teadus- ja tehnoloogialinnaku kujundamine Maarjamõisa väljal; uuendusmeelse mõtlemise ja töötamise arendamine;
- 3) teadustöö tulemuste juurutamine tootmises ja teeninduses, teadusmahuka tootmise kasvulavade loomine, tööstusaladele arenduskeskuste loomine;
- 4) teadlaste järelkasvuprogrammide väljatöötamine ja rakendamine kõigis olulistest valdkondades;
- 5) kõrghariduse rahvusvahelistamine: õppejõudude värbamine avatud võistlustega; võõrkeelsete õppekavade loomine eelkõige magistri- ja doktoriõppes; välisõppejõudude ja muukeelsete tudengite tugiisikute süsteem ja kohanemiskoolitus;
- 6) Tartumaa ja Lõuna-Eesti arenguvajadustele vastavate õppekavade juurutamine, sh biotehnoloogia, materjalitehnoloogia, info- ja kommunikatsioonitehnoloogia Tartu Ülikoolis ning agrobiotehnoloogia, keskkonnatehnoloogia, energeetika-, metsa- bio- ja materjalitehnoloogia Eesti Põllumajandusülikoolis;
- 7) tehnikakõrgharidus Lõuna-Eesti majanduse vajadusteks: Tartus tehnoloogia-kolledži rajamine; inseneriõppe ja tehnikaalase kraadiõppe täiustamine vastavalt majanduse vajadustele; TÜ tehnoloogiainstituudi rakendamine kraadiõppe edendamisel; tehnoloogiajuhtide koolitus; insenerialade kaugõpe EPMÜ avatud ülikoolis;
- 8) disaini, tootearenduse ja turunduse õppekavade arendamine: Tartu Kõrgema Kunstikooli õppekavade kaasajastamine vastavalt ettevõtluse vajadustele; koostöö Tartu Ülikooliga õpetuse kvaliteedi tõstmiseks;
- 9) paindliku kutseõppe pakkumine erineva võimekusega õpilastele, sh erivajadustega õppuritele; kutselase eelkoolituse ja kutsenõustamise rakendamine üldhariduskoolides;
- 10) kutseõppe parem sidumine ettevõtluse vajadustega: tööpraktika süsteemi juurutamine, juhendajate tasusüsteem, lisavahendite taotlemine täiskasvanute täiend- ja ümberõppesse ning ettevõtetesse, kus toimub praktiline väljaõpe;
- 11) ühtse täiendkoolituse süsteemi arendamine: kõrg- ja kutsekoolide aktiivsem kaasamine; avatud kutseõpe Tartu kutsehariduskeskuses; kutsealane akrediteerimine ja tunnistused;
- 12) õpikeskkonna kaasajastamine: TÜ õppehoonete renoveerimine, sisustuse ja seadmete uuendamine; EPMÜ koondamine ühtseks linnakuks, Tartu Kutsehariduskeskuse õppehoonete ja praktikabaaside välja arendamine koostöös kõrgkoolide ja ettevõtetega; koolimajade renoveerimine ja kaasaegsete õppevahendite soetamine; koolide muutmine ligipääsetavaks erivajadustega inimestele;
- 13) lasteaedade ehitus ja remont, sh söögisaalide sisse seadmine; mänguväljakute korrastamine ja kaasajastamine;
- 14) omavalitsuse, riigi ja eravahenditega maakondliku haridusfondi loomine, et rahastada väikekoolide säilitamist, kutse- ja üldhariduse sidumist, eelkutseõpet;

- 15) maakonna koolivõrgu korrastamine, koolide spetsialiseerumine, vähemalt 5 tippgümnaasiumi välja kujundamine, rahvusvahelise kooli arendamine, rahvusvahelise võõrkeelse eragümnaasiumi rajamine andekate noorte Tartusse tõmbamiseks;
- 16) sulgemisohus maakoolide hoonetele ja töötajatele lisarakenduse leidmine külaelu edendamisel;
- 17) lasteaedade kujundamine piirkonna lastekeskusteks, mille tegevusse on haaratud ka kodused koolieelikud ja algklassiõpilased;
- 18) huvihariduse mitmekesistamine ning sidumine üldhariduse ja eelkuteõppega nii, et nad üksteist vastastikku täiendaksid, huvitegevuse sidumine kohaliku ettevõtluse ja mittetulundustegevusega, koolide huvijuhtide koostöö koolituse ja infovahetuse abil;
- 19) uute õppevormide pakkumine erivajadustega noortele;
- 20) laste ja noorte töö- ja puhkevõimaluste avardamine, palgalise juhendajaga noortekeskuste avamine igas 500 elanikuga asulas, noortetubade rajamine külakeskustes;
- 21) unikaalse ülikoolilinna miljöö arendamine Tartu südalinnas.

Tervis, toimetulek, turvalisus

Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne on olulised inimeste elukvaliteedi, heaolu ja turvatunde tagajad. Nad võivad aga olla ka aluseks edukale majandustegevusele ja ekspordivõimeliste teenuste välja arendamisele.

Eesmärk: maailmatasemel ravi- ja terviseteenused, inimeste sotsiaalne kaasatus ja turvatunne

- SA Tartu Ülikooli Kliinikum on Baltimaade juhtivaid meditsiinikeskusi, annab kvaliteetset arstiabi ja hoiab kohaliku tervishoiusüsteemi kõrget taset;
- Tartumaa perearstid tagavad maakonna elanike korrapärase tervisekontrolli, kvaliteetne terviseteeenus on kõigile hästi kättesaadav;
- inimeste terviseteadlikkus on kasvanud ja kahjulikud harjumused vähenenud;
- piisavad ja piirkondlikult tasakaalustatud hooldusravi võimalused;
- operatiivne kiirabi- ja päästeteenus igas maakonna paigas;
- ühtlane apteegivõrk;
- kättesaadav ja kvaliteetne sotsiaalhoolekanne, mis aitab tõhusalt toimetulekuraskustes inimesi;
- sotsiaalprobleemide ennetamise ja leevendamise süsteem, mis tegeleb riskirühmadega ning vähendab oluliselt vaesust ja tõrjutust;
- valdavale osale Tartumaa elanikest on tagatud võimetekohane töö, oluliselt on suurenenud riskirühmade tööhõive;
- Tartumaal on kõikjal turvaline elada.

Piirkondlik tasakaalustatus:

- *inimesed saavad kõikjal maakonnas vältimatut ja eriarsti abi õigusaktidega määratud aja jooksul;*
- *igas vallakeskuses on apteek või apteegipunkt, maa-apteegid rahuldavad inimeste vajadusi võrdselt linnaapteekidega, nt infotehnoloogia abiga;*
- *kohaliku omavalitsuse sotsiaalteenused on kättesaadavad ka keskustest kaugemal elavatele inimestele;*

- vähemalt 3 Tartumaa asulas (Tartu linnas, Lääne- ja Ida-Tartumaal) on hooldushaigla, vähemalt 6 maakonna asulas on hooldekodu;
- dementsete ööpäevaringseks hoolduseks on maakonnas 60 voodikohta, sellest kolmandik Elvas või Peipsiveere piirkonnas;
- erivajadustega lastele on 3 ja täiskasvanutele 5 päevahoiukeskust;
- Tartus ning Lääne- ja Ida-Tartumaal on kokku 3 tööhõivekeskust

Tegevussuunad

- 1) ravi kvaliteedi kasv: ravi ja teadustöö tihe sidumine, pidev arendustegevus, raviteenuste eksport enim arenenud erialadel;
- 2) teatud raviteenuste täiendav arendamine: varajane taastusravi, pika- ja järelravi, erirehabilitatsioon, geriaatriline hindamine;
- 3) ravi tõhusust ja kvaliteeti tõsta aitav haiglahoonete rajamine: TÜ Kliinikumi uue kompleksi ehitus, Elva haigla juurdeehitus;
- 4) tervisekontrolli arendamine perearstikeskustes, digitaalse terviseloo süsteemi juurutamine TÜ Kliinikumi, Elva haigla ja perearstide koostöös;
- 5) hooldusravi ja hoolekandeesutuste arendamine: Elva haiglale hooldusravi tarvis juurdeehituse rajamine, Peipsiveere piirkonda uue hooldusravihaigla ehitamine, Rõngu ja Võnnu haiglate muutmine hooldekodudeks; eakate ravivõimaluste laiendamine TÜ Kliinikumis, hoolekandeesutuste ehitus ja remont; erakapitali ja kolmanda sektori kaasamine hoolekandesüsteemi arendamisse; juhtumitöö meetodi juurutamine koos töötajate koolitusega;
- 6) noortele suunatud kuriteoennetus: tugiõpilased koolides, võrgustikutöö, kasvatus-laagrid käitumishälvetega lastele;
- 7) eluasemeprobleemide leevendamine: munitsipaalaluruumide rajamine ja soetamine; sotsiaaaluruumide kasutamise süsteemi arendamine;
- 8) järjekindel tööhõivepoliitika: aktiveerimiskeskused, kus pikaajalised töötud saavad töö- ja toimetulekuõpetust, täiendõppe- ja tööhõiveasutuste sidumine, erivajadustega inimeste sotsiaalset kaasatust ja toimetulekut tagavad teenused, sh toetatud töökohad vaimupuudega isikutele, tööhõivenõukogu aktiveerimine.

Konkurentsivõimeline tööstus ja edukas ettevõtlus

Tööstus on põhiline töökohtade ja väärtuste looja Tartumaal. Et tagada tööstuse jätkuv konkurentsivõime, on vaja selle lisada teadmistesisendit ning toetada klastrite välja kujunemist.

Eesmärk: ekspordivõimeline, uuenduslik ja keskkonnasäästlik tööstustootmine

- ekspordile suunatud arenenud masina- ja aparaaditööstus, mis pakub tasuvaid töökohti;
- kvaliteetne ehitus ja ehitusmaterjalitööstus;
- rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline puidu- ja mööblitööstus, mis maksimaalselt väärindab kohalikku ja kodumaist puitu;
- kergetööstus, mis rakendab tootearenduses kohalikku potentsiaali;
- mitmekesine toiduainetetööstus, mis kasutab esmajoones kohalikku toorainet, loob ülikoolide bioteadustele tuginedes uusi tooteid ja suurendab ekspordi;
- ekspordile suunatud kvaliteetne trükitööstus.

Piirkondlik tasakaalustatus:

- maakonna tööstusalade võrgu rajamine Tartu lähiumbruses, Riia suunal ja suuremate asulate juures;
- kohalike loodusressursside töötlemine võimalikult toorme läheduses;
- vähemalt 4 Tartumaa piirkonnas on omavahel seotud ettevõtluskeskused ja tööstusinkubaatorid;
- koolituse kättesaadavus kogu maakonna ettevõtjatele.

Tegevussuunad

- 1) Tööstusparkide, -külade ja -tsoonide planeerimine, rajamine ja arendamine (Ropka, Ravila, Raadi, linna lähialad Reola ja Jõhvi suunal); ettevõtlusalade varustamine infrastruktuuriga, omavalitsuste ja ettevõtjate koostöö parandamine;
- 2) tööstustootmise tugiteenuste arendamine, Tartu Teaduspargi kasvulava uuenduslikele ettevõtetele, täiendavad teenused teadusmahukale tootmisele, ettevõtluse kasvukeskuste rajamine Luunjas, Ulilas ja mujal;
- 3) väikeettevõtluse soodustamine; ettevõtluskoolitus, -nõustamine ja -toetused eriti noortele;
- 4) tööstusklastrite kujunemise toetamine (nt puidu-, toidu-, ehitus-, masina- ja klaasiklaster);
- 5) omavalitsuste, maavalitsuse ja ettevõtjate koostöö paindliku ühis- või eritranspordi alal, bussid tööjõu veoks kaugematest kohtadest;
- 6) transpordi- ja logistikasõlmede, sh sadamate kaasajastamine toodangu ekspordiks ja vajadusel toorme impordiks;
- 7) kvaliteedijuhtimise rakendamine;
- 8) kohaliku tooraine suurem väärindamine: puidutoodete arendamine, disain, põllumajandustootjate ja toiduainetetööstuste koostöö, tootjate ühistegevuse toetamine, kalatööstuse rajamine Peipsi piirkonda avaliku ja erasektori koostöös;
- 9) era-, mittetulundus- ja avaliku sektori ühised tootearendusprojektid;
- 10) töötajate parem ettevalmistamine: ettevõtjate ja Tartu kutsehariduskeskuse koostöö, rakendusliku ehitusalase kõrghariduse tugevdamine EPMÜs, täiendkursused EPMÜs, koostöö Võru kutsehariduskeskuse ja TTÜga, disaini ja tehnoloogiliste oskuste tasakaalustamine Tartu Kõrgema Kunstikooli õppekavades, kutsehariduse 4-aastaseks muutmise toetamine, tootmises töötavate meistrite pedagoogiline täiendõpe;
- 11) ettevõtjate ja valitsusasutuste koostöö parandamine;
- 12) riikliku toetuskeemi algatamine mahetoodete konkurentsivõime tugevdamiseks;
- 13) regionaalse riskifondi loomine.

Maamajandus - Tartumaa elujõu läte

Maamajanduse edukas areng on oluline, et maapiirkonnad püsiks elujõulisena. Maamajandus peab kohanema uute majandustingimustega, sh Euroopa Liidu põllumajanduspoliitikaga. Selleks on vaja uusi teadmisi ning tehnoloogiaid.

Eesmärk: kohalikke ressursse hästi väärindav säästlik maamajandus

- kõrge tööviljakusega ja keskkonnasäästlik põllumajandus, mis tagab tartumaa-lastele kvaliteetse toidu ja maaelu püsimise;
- keskmine piimatoodang 2013. aastaks 7500 kg lehmalt ja teraviljatoodang 3,5 tonni hektarilt;

- Läänemeremaades tunnustatud veterinaariakeskus, mille töid kasutavad ettevõtted uute teenuste, tehnoloogiate ja ravimite loomiseks;
- ekspordivõimeline aiandus ja mesindus;
- metsamajandus, mis tagab metsade taastootmise, kaitstavate liikide elupaikade ja bioloogilise mitmekesisuse säilimise;
- edukad kalakasvandused, kalavarusid säästev püük, kasvanud ja mitmekesistunud kalatoodang;
- kohalike maavarade säästlik kaevandamine, mis arvestab tööstuste vajadusi ega kahjusta loodus- ja elukeskkonda;
- puhkemajandusega seotud ja looduskooslusi säilitav jahindus ja korilus.

Piirkondlik tasakaalustatus:

- *maamajandus areneb vastavalt looduslikele eeldustele: viljakal Lääne- ja Kesk-Tartumaal traditsiooniline põllumajandus, Ida-Tartumaa väheviljakatel muldadel metsandus, uued maamajandusharud, mahepõllumajandus ja ökoturism, Peipsiveerel ja Võrtsjärve ääres kalandus.*

Tegevussuunad

- 1) maamajanduse mitmekesistamine maaelanikele lississetuleku tagamiseks, alternatiivse maamajanduse ja mahepõllunduse arendamine, põllumajandustoodangule uute kasutusviiside leidmine, nn funktsionaalse toidu arendamine;
- 2) maamajanduse alane täiendkoolitus, nõustamine ja teised tugiteenused;
- 3) EPMÜ loomaarstiteaduskonna osalemine veterinaaria ja toiduteaduse rahvusvahelistes koostöövõrgustikes ning *spin-off* firmade loomine teadustulemuste juurutamiseks;
- 4) töötlevas tööstuses kohaliku toorme ulatuslikuma ja tõhusama kasutamise toetamine, toodete esmase töötlemise ja pakkimise arendamine, ettevõtete ekspordi soodustamine;
- 5) põllumajandustootjate ühistegevuse arendamine, kohalike müügi võrgustike loomine, ühistegevuse edendamine, sh maaparanduses;
- 6) põllumaa maaparandussüsteemide ehitamine ja uuendus, maaomanike ja riigi maakondlik ühisprojekt;
- 7) väheväärtusliku põllumajandusmaa metsastamine eeskätt kasega, iseenesliku uuenemise ja metsastamise käigus tekkivate lehtpuistute korralik hooldus ja majandamine;
- 8) väärtusliku põllumaa säilitamine põllumajanduslikuks kasutamiseks;
- 9) põllumajandustootmise sidumine maaelu ja maastikuhooldusega, põllumajandusmaa jätkuv kasutamine kehvematel ja keskkonnapiirangutega aladel, looduskaitse nõuete täitmine ja maastikuhooldus;
- 10) kalavarude taastamine ja suurendamine looduslikes veekogudes, kalakasvatuse arendamine; angerja taastootmise, püügimahtude ja rahastamismehhanismide pikaajaline määratlemine; kalakasvanduste investeringute toetamine;
- 11) kala töötlemiseks ja säilitamiseks ohutute tingimuste loomine, töötlemispunktide välja arendamine.

Kaubandus ja teenindus

Kaubanduse ja teeninduse vallas peab Tartumaa senisest paremini ära kasutama kogu Lõuna-Eesti keskuse positsiooni ning arendama ka teatud teenuste ekspordi. See eeldab väga head kvaliteeti.

Eesmärk: Tartu linnas on suure keskuse vääriline kaubandus ning teenindus, esmatasandi kaubandus ja teenused on kogu maakonnas hästi kättesaadavad

- Tartu kaubandusvõrk pakub Lõuna-Eestile sama head teenust kui Tallinn Põhja-Eestile; piirkondlikes keskustes on heatasemeline tarbekaubandus;
- inimeste ja ettevõtete vajadusi rahuldav transpordi- ja sideteenus;
- ekspordivõimelised rahvusvahelise kaubatranspordi ettevõtted;
- kliente rahuldav asjatundlik teenindussektor;
- kvaliteetsed ja stabiilsed kommunaalteenused;
- laitmatus korras stiilsed toitlustusasutused piirkonnakeskustes ja turismiobjektide juures.

Piirkondlik tasakaalustatus:

- Tartu on maakonna ja Lõuna-Eesti kaubandus- ja teeninduskeskus;
- piirkonnakeskustes on püsivalt kvaliteetne kaubandus ja teenindus;
- igas vallakeskuses on heatasemeline toitlustusasutus.

Tegevussuunad

- 1) messitegevuse arendamine: Tartus on täisväärtuslik messikalender ning aastas toimub mitu rahvusvahelist messi maakonna enim arenenud valdkondades;
- 2) logistikakeskuste välja arendamine ja sidumine tööstusaladega, sh Kärknas, Reolas, Raadil.
- 3) kvaliteedinõuete ja kontrollisüsteemi rakendamine teenindus- ja toitlustusasutustes;
- 4) turismi ja puhkeobjektidega seotud kaubanduse ja teeninduse arendamine;
- 5) kaubanduse reguleerimine planeeringutega, Tartu südalinna kaubanduse elustamine;
- 6) tollivaba kaubandus Eesti ja Venemaa vahelisel laeväihendusel;

Kultuur, sport, meelelahutus

Kultuur on ühelt poolt inimeste loov eneseväljendus, teisalt alus elamustööstusele kui majandusharule. Sport seondub samuti nii inimeste terviseharjumustega kui ka võimalusega arendada välja näiteks terve spordiharrastuse- ja varustuseklaster, kasutades mh Tartu Ülikooli potentsiaali.

Eesmärk: Läänemere piirkonnas tähelepanuväärne kultuuri- ja spordielu

- Laiapõhjaline kultuurikoostöö, mis tagab kultuurielu järjepidevuse ja kaasaegsuse;
- kõigile suurematele sihtrühmadele tugevaid kunstielamusi ja mõnusat meelelahutust pakkuvad teatrid ja kinod;
- aktiivne ja kõrgetasemeline kontserdielu keskusega Tartus;
- igas maakonna kandis on tegus raamatukogu, mis toimib piirkondliku info- ja kultuurikeskusena;

- kohalikud meediakanalid tagavad tartumaalastele ja teistele Eesti elanikele hea informeerituse Tartumaal toimuvast;
- mitmekesised sportimisvõimalused kõigile tartumaalastele ja turistidele, massiline spordiharrastus, mis loob eeldused tippspordi arenguks;
- kaasaegne muuseumitegevus, kus muuseumid toimivad mäluasutustena, teadus- ja kultuuritöö keskustena ning elamuste pakujatena kohalikele ja turistidele;
- mitmekesised ja kodulähedased võimalused kultuuriliseks isetegevuseks.

Piirkondlik tasakaalustatus:

- *Tartus on kaasaegne ja mitmekesine teatri-, kino- ja kontserdielu; piirkonnakeskustes toimub pidevalt üritusi, mis on koondatud maakonna kultuurikalendrisse, igas vallas on oma keskne üritus, piirkondlike ürituste ja festivalide seast 2-3 tippu saavutavad üle-eestilise ja rahvusvahelise tähtsuse;*
- *Tartumaa rahvamajades on kaasaegne kinotehnika, suuremates piirkonnakeskustes näidatakse kino vähemalt 2 päeval nädalas;*
- *piirkondlikud raamatukogud pakuvad kvaliteetseid salvestisi Eesti ja Euroopa kunsti- ja kultuuriväärtustest;*
- *kõigis külaraamatukogudes on elanike vajadusi rahuldav internetipunkt;*
- *Tartumaal on igas suuremas keskuses pallimängu-, jõu- ja võimlemissaal;*
- *Tartumaal on vähemalt 4 piirkonnakeskuses suuremad ujulad;*
- *toimivad suusakeskused Tartus, Vooremäel, Lähtes, Elvas;*
- *Võrtsjärve, Emajõe ja Peipsi sadamate ketid pakuvad võimalusi mitmekesise veespordi harrastamiseks;*
- *igas Tartumaa piirkonnas tegutsevad eri laadi taidlusringid ja spordiklubid;*
- *igas Tartumaa vallas on kohaliku kultuuripärandit hoidev selts või ring, isetegevus on kogu maakonnas populaarne ning rahvakultuur kestab järjepidevana kõigis maakonna kantides.*

Tegevussuunad

- 1) kultuuri- ja sporditöötajate taseme tõstmine, koolituse ja nõustamise arendamine, spordijuhtimise õpetuse arendamine Tartu Ülikoolis;
- 2) maakonna festivalikalendri arendamine: kevadise rahvusvahelise muusikafestivali traditsiooni loomine, uute festivalide ja piirkondlike ürituste välja töötamine;
- 3) kultuuriürituste müük koostöös turismifirmadega, koostöövõrgustik kultuuri-korraldajate ja turismifirmade vahel, kultuuritoodete pakettimine;
- 4) kultuuri infosüsteemide täiustamine, maakonna kultuuri infoportaal;
- 5) loovisikute toetusmehhanismide loomine;
- 6) kultuuri koondumispunktide kujundamine Tartu linnas: kultuurikvartal Lutsu tänaval, kultuuri- ja noortekeskustest linnaosades ja piirkondades uute tõmbekeskuste kujundamine;
- 7) muuseumiekspositsioonide uuendamine ja muuseumide interaktiivsuse suurendamine, muuseumite ja käsitöökodade tegevuse sidumine;
- 8) uute muuseumide ja teemaparkide rajamine ning olemasolevate laiendamine: Võrtsjärve keskuse järvemuseum, Äksi jääaja keskus, Kambja teemapark, Ulila teemapark, Kärkna kloostri varemed, Peipsi muuseum Kallastel, vanausuliste muuseum Peipsiääre vallas, muinaslinnus ja -küla Konguta vallas;
- 9) muuseumihoonete ehitus ja renoveerimine: Ahhaa keskus, Eesti Rahva Muuseum, Tartu Kunstimuuseum;
- 10) muuseumide ühtse müügivõrgu loomine (ühine pilet, vastastikune reklaam, ühised trükised, ühine esindus messidel);

- 11) Tartumaa ökomuuseumi võrgustiku loomine Tartumaa muuseumi, Liivi muuseumi ja väikemuuseumide koostöös; TÜ loodusloomuuseumist riiklike looduskogude tugiasutuse kujundamine;
- 12) e-raamatukogu juurutamine Tartu linna keskraamatukogu baasil, maakonna rahvaraamatukogude ühtsete andmebaaside arendamine;
- 13) raamatukoguhoonete rajamine ja renoveerimine;
- 14) raamatukoguteenuste arendamine: internetipunktid külaraamatukogudes, raamatukogude kujundamine külakeskusteks ja kultuuriürituste kohaks;
- 15) regionaalse ringhäälingu arendamine: tingimuste loomine Eesti Televisiooni Tartu stuudio saatemahu suurendamiseks ja kvaliteedi parandamiseks, Tartu regionaalse telekanali kujundamine, täisprogrammiga kohaliku raadiojaama taaskäivitamine Tartus;
- 16) teatritegevuse arendamine: Tartu linna teatrifestivalide tsükkel, koostöö teatrite, omavalitsuste ja koolide vahel, sobivate etenduste viimine suurematesse vallakeskustesse ja koolidesse;
- 17) Euroopa filmi keskuse loomine Tartus, kobarkino ehitus Tartusse;
- 18) Tartumaa tervisespordikeskuse arendamine maakonna tervisespordi sisuliseks keskuseks;
- 19) sportimisvõimaluste laiendamine ja kvaliteedi parandamine: uute spordibaaside ja aktiivse puhkuse kohtade, sh koolivõimlate rajamine ja remont, täiendavad publikukohad uutes ja renoveeritavates spordibaasides;
- 20) kirikute renoveerimine, rahvamajade ja külakeskuste rajamine ja renoveerimine;
- 21) toetus Tartu linna püüdlusele saada 2011. aastal Euroopa kultuuripealinna staatus.

Tõhus avalik haldus

Eesmärk: kodanikusõbralik ja tõhus avaliku elu korraldus, mis toetab ettevõtlust ja mittetulundustegevust

- asjatundlik, tõhus ja koordineeritud maakondlik ning Lõuna-Eesti arendustegevus;
- haldus- ja arendussuutlikud omavalitsused, mis pakuvad elanikele vajalikke teenuseid ning on heaks partneriks ettevõtetele ja mittetulundusühingutele;
- Tartu on Eesti teadus-, haridus-, maamajandus- ja tervishoiupoliitika- ning õiguskeskus;

Tegevussuunad

- 1) Maakonna strateegiline arendamine: ühtsetele eesmärkidele tuginev arendustöö, projektide kooskõlastamine, ühtne infobaas ja reeglistik;
- 2) tugev Tartumaa arenguagentuur EL struktuurifondide jt projektide juhtimiseks, agentuuri struktuuri sidumine Tartumaa arengustrateegiaga nii, et iga peamist valdkonda koordineerib oma spetsialist, maakondliku ajustrusti loomine;
- 3) ettevõtluse tugistruktuuride arendamine: Tartu teaduspargi laiendamine, Raadi tehnoloogiapargi arendamine (vt Tööstus);
- 4) Lõuna-Eesti haldusasutuste süsteemi välja arendamine, regiooni arengut analüüsiva, koordineeriva ning rahastava struktuuri käivitamine;
- 5) riigihalduse arendamine Tartumaal: esmajoones maamajanduse ja tervishoiu riigiasutuste Tartusse toomise algatamine ja selleks tingimuste loomine;
- 6) kohaliku arengu planeerimise taseme tõstmine: kohalike omavalitsuste ja nende allasutuste arengukavade parem omavaheline sidumine; kohalike omavalitsuste

arengukavade sidumine eelarvega; kohaliku elu ja arengu seire süsteemi loomine; detailplaneeringud kõikidele tiheasustusaladele; planeeringute omavalitsuste vahelise kooskõlastamise süsteemi loomine; kohaliku omavalitsuse juhtimist toetavate andmebaaside ühendamine ja nende sidumine kaardiga;

- 7) maakonna omavalitsusliidu tugevdamine;
- 8) maavalitsuse rolli suurendamine maakonna tasakaalustatud arengus;
- 9) IKT abiga kohaliku omavalitsuse haldustoimingute kättesaadavamaks muutmine, e-formulari projekti laiendamine kogu maakonda.

Kõrgtehnoloogiad ja IKT

Eesmärk: Tartumaa teadusasutustes välja töötatud tehnoloogiatel põhinev ekspordivõimeline tööstustootmine; ekspordivõimeline ja regionaalset majandust toetav IKT-sektor

Tegevussuunad

- 1) Uute meditsiinitehnoloogiate välja töötamine, tootmisse viimine ning turustamine;
- 2) geenitehnoloogilised rakendusuringud meditsiinis;
- 3) biotehnoloogilise tootmise arendamine;
- 4) funktsionaalse toidu arendamine ülikoolide teadustöö baasil;
- 5) lahenduste otsimine mahepõllundussaaduste töötlemise ja ökoloogiliste toiduainete tootmise laiendamiseks ülikoolide ja ettevõtjate koostöös;
- 6) nanotehnoloogilise tootmise käivitamine;
- 7) uute materjalide välja töötamine;
- 8) energia- ja keskkonnatehnoloogia uute lahenduste juurutamine;
- 9) põhjamaiste ökoloogiliste ehitustehnoloogiate ja –materjalide keskuse rajamine EPMÜ, TÜ, ökotehnoloogiate keskuse ning ehitusettevõtjate koostöös;
- 10) tarkvaraarendus ja koostöö välisfirmadega;
- 11) geoinfosüsteemide tehnoloogiate loomine ja turustamine; nende juurutamine avalikus halduses ja avalikes teenustes.

Turism – ohhoo, Tartumaa!

Eesmärk: Majutusvõimaluste, külastuste ning turismitulude oluline kasv, huvitavad ja tasemel turismiobjektid Tartumaal

Piirkondlik tasakaalustatus:

- Kõigis olulistes puhkepiirkondades on majutusvõimalused;
- igas Tartumaa piirkonnas on kohalikku loodust tutvustav loodusrada;
- maakonna vaatamisväärtused on varustatud viitade ja infotahvlitega;
- Tartumaal on vähemalt 25 korrastatud ja hooldatud puhkeala;
- Tartumaal on 5-10 atraktiivset turismi tõmbekeskust.

Tegevussuunad

- 1) Turismi kvaliteedisüsteemi juurutamine ja töötajate täiendõpe;
- 2) turismiinfo süsteemi arendamine: infomaterjalide kooskõlastatud tootmine ning jaotuskanalite võrgu loomine; kohalike "siniste" turismiinfopunktide rajamine;

- Tartumaa turismiinfo veebiväljundi arendamine; interaktiivsete infostendide paigaldamine turismi sõlmpunktidesse; vaatamisväärsuste varustamine viitadega ja infotahvlitega omavalitsuste, objekti haldajate ja turismiarendajate koostöös;
- 3) uute turismitoodete arendamine: Emajõe Jõeriigi pakett; turismilaevandus siseveekogudel; temaatilised marsruudid (Emajõe–Hansatee; Tartumaa ökomuuseumid, "Linlane loodusesse"); Võrtsjärve aktiivpuhkuse keti välja arendamine ja müük; ravi- ja terviseturismi tervikpakettide välja töötamine ja arendamine Elvas ja Alatskivil; muuseumide ja teemaparkide pakettide koostamine ja müük, teemaparkide võrgu rajamine;
  - 4) turismiobjektide rajamine ja mitmekesistamine, sh *Via Hanseatica* ja Emajõe Jõeriigi projektides (nt kämpingute võrgu rajamine);
  - 5) Tartu ja Elva südalinna arendamine turismiobjektidena;
  - 6) loodusturismi edendamine looduskeskuste baasil: looduskeskuste ja –koolide süsteemi väljaarendamine; looduspuhkuse kasutamine keskkonnahariduse ja teadlikkuse tõstmiseks;
  - 7) konverentsiturismi arendamine: rahvusvahelise konverentsikeskuse kujundamine Tartus; osalemine Eesti konverentsibüroo tegevuses; kohalike seminarikeskuste rajamine Elvas, Alatskivil ja Kukulinnas;
  - 8) puhkealade, looduse õpperadade ja matkaradade rajamine ja hooldamine; radade hooldamise süsteemi sidumine kohalike tööhõiveprojektidega omavalitsustes;
  - 9) turismiobjektide ja –asutuste juurdepääsuteede rajamine ja remont;
  - 10) turistide paeluvate Tartumaale omaste meenete valiku laiendamine, kättesaadavuse parandamine ning kvaliteedi tõstmine.

Elukeskkond

Eesmärk: Puhas ja kaunis elukeskkond

- Pinnasereostus ning vee ja mullastiku reostuse oht on vähenenud, põhja- ja pinnavesi on puhas;
- õhusaaste, müra ja vibratsioon ei ületa norme;
- Tartumaa looduse liigiline ja maastikuline mitmekesisus on säilinud ning populatsioonide mõistlik arvukus tagatud;
- turism ja puhkemajandus pakuvad inimestele looduselamusi ning ei kahjusta loodust.
- Tartumaa on heakorrastatud, asulate miljöövärtus on oluliselt tõusnud;
- kaunid ja heakorrastatud kodud ja omavalitsused
- asustuse ja avalike teenuste arendamisel peetakse kinni kehtivatest arengukavadest ja planeeringutest ning arvestatakse loodus- ja tehiskeskkonna väärtusi, kohalikke traditsioone, naabrushuve ja piirkondliku mitmekesisuse põhimõtet.

Piirkondlik tasakaalustatus:

- kõikjal on normidele vastav keskkonnaseisund, hooldatud maastikud ning asulamiljöö;
- valitseb tasakaal kohaliku majandustegevuse ning keskkonnakaitse vahel.

Tegevussuunad

- 1) Põhja- ja pinnavee säästmine ja kaitse: Peipsi-Pihkva järve valgala veemajanduskava koostamine; asulate ja tööstusettevõtete vee- ja kanalisatsioonisüsteemide ehitamine ja renoveerimine (vt ka tehniline infrastruktuur);

- 2) pinnase reostuskoormuse vähendamine, põhjavee säästmine ja kaitse; isetekkeliste prügimägede ja jääkreostusallikate (sh sõjaväereostus) likvideerimine (vt ka tehniline infrastruktuur);
- 3) pinnavee kaitse ja veekogude tervendamine: Emajõe puhastamine ja kaldajoone korrigeerimine Tartu linnas; avalikult kasutatavate puhkeväärtusega paisjärvede puhastamine; Lämmijärve saaste vähendamine koostöös Pihkva oblastiga; maaparanduslike eesvoolude hooldamine;
- 4) õhusaaste kontroll ja vähendamine: välisõhu puhastussüsteemide ehitus ja renoveerimine ettevõtetes; uute elumupiirkondade planeeringutes maa reserveerimine õhusaaste nõuete täitmiseks; välisõhu seirejaama rajamine Tartusse;
- 5) mürakaitse: müratõkete rajamine raudtee ja elamute vahele Tartu linnas; uute elumupiirkondade planeeringutes maa reserveerimine müranõuete täitmiseks; ehitiste ja teede-tänavate kaugusenõuete järgimine planeeringutes ja ehitustegevuses;
- 6) vibratsiooni kontroll ja vähendamine: teede ehitusel ja remondil vibratsiooni piiramine; ehitiste ja teede kaugusenõuete järgimine planeeringutes ja ehitustegevuses; liikluskorraldus vibratsiooniohtlikel teelõikudel; veeliikluse keskkonnamõju ja -riskide hindamine ning seire, koormustundlike alade määratlemine Emajõel ja lisajõgede laevatatavatel osadel;
- 7) elupaikade, koosluste ning liikide kaitse, sh Natura aladel;
- 8) väärtuslike loodusmaastike kaitse, loodus- ja kultuurmaastike hooldamine, korrastamine ja mitmekesisuse tagamine: tühjaks jäänud talude kasutusele võtmine suvekodudena, loodusobjektidele juurdepääsu tagamine vastavalt seadustele, planeeringutes maastikukaitse arvestamine;
- 9) asulakeskuste ja miljööväärtuslike alade kaitse, taastamine ja korrastamine, asulate heakorrastamine; haljastusprojektid keskasulates;
- 10) senisest kasutusest välja langenud hoonete lammutamine või neile uue funktsiooni leidmine (sh tööajaväliseks avalikuks kasutuseks); mõisakeskuste hooldamine ja kasutusse võtmine.
- 11) asulate esindushoonete ja kesksete elamukvartalite ehitamisel arhitektuurikonkursside korraldamine; esteetilise ja mitmekesise asulamiljöö taotlemine; naabrushuvide arvestamise ning väärtuste kättesaadavuse tagamine. Iga-aastased konkursid kauni kodu ja heakorrastud omavalitsuse selgitamiseks.

Tehniline infrastruktuur

Eesmärk: piirkondade ja asulate arengut toetavad ning elukeskkonda vääristavad teed ja tehnovõrgud

- Tartumaa teed on heas korras ning tagavad aastaringse kiire ja hõlpsa ligipääsu kõigile kodudele ja ettevõtetele;
- Tartumaal on kaasaegsed bussi-, rongi- laeva- ja lennuliikluse jaamad ning peatused;
- maakonna terviklikku arengut toetav keskkonnasäästlik ühistransport; maakonnakeskus on kõikjal iga päev ühistranspordiga kättesaadav, kohalikud keskused on ühistranspordiga kättesaadavad oma piirkonna inimestele;
- kiire ja tihe ühendus Euroopa teiste regioonidega toetab ettevõtete ja asutuste konkurentsivõimet;

- vesi on kvaliteetne ning veekasutus keskkonnasäästlik, suuremates asulates on rajatud/renoveeritud ühisveevärk ja -kanalisatsioon;
- kogu maakonda hõlmavad keskkonnasõbralikud jäätmekäitlussüsteemid;
- kvaliteetne energiaressurs, mis võimaldab kõigis piirkondades tegeleda ettevõtlusega ja luua kodu igas Tartumaa külas;
- Tartumaa on kaetud kvaliteetsete telekommunikatsiooni- ja internetiühendustega; elamud sobivad keskkonna ja piirkonna elulaadiga; ühiskondlikud hooned ja rajatised loovad aluse tugevateks kogukondlikeks suheteks.

Piirkondlik tasakaalustatus:

- *Igasse vallakeskusesse viib maakonnakeskusest kõva kattega tee;*
- *kõigis suuremates asulates on korralik bussiootla, tagatud on kohapealne bussiinfo; lähim bussipeatus, kus peatub 3 korda päevas maakonnakeskusesse viiv buss, ei asu elanikust üldjuhul kaugemal kui poole tunni kõnni kaugusel;*
- *igal õpilasel on võimalus käia ühistranspordiga maakonnakeskuses koolis;*
- *Piirissaare elanikele tagatakse aastaringne igapäevane ühendus Tartuga;*
- *kvaliteetne elektrivõrk võimaldab kõikjal tegeleda ettevõtlusega, kõigis liitumispunktides on tagatud standardpinge ja -sagedus;*
- *igas maakonna kodus ja ettevõttes on kiire internetiühendus;*
- *kohalike oludega sobiv elamuehitus kõikjal maakonnas.*

Tegevussuunad

Teed ja ühistransport

- 1) Asulatevaheliste teede ehitus ja remont, sh Tallinn-Luhamaa maantee muutmine neljarealiseks; Jõhvi-Valga maantee taastusremont; Tartu linna ümbersõidu rajamine;
- 2) asulatevaheliste kruusateede asfalteerimine, sh Võnnu-Meeksi ja Koosa-Varnja-Alatskivi tee;
- 3) maakonnale oluliste objektide juurde viivate teede muutmine siledaks ja tolmuvabaks;
- 4) ettevõtete juurdepääsuteede rajamine ja korrastamine: teede rajamine tööstusalade ning turismiobjektide juurde; põllu- ja erametsamaade juurdepääsuteede ehitus ja remont;
- 5) asulasiseste teede ehitus ja remont, sh asulates tänavavalgustus maanteede ääres ja kruusateede asfalteerimine, jalgrattateede märgistamine;
- 6) puhkealade ning Tartu lähiasulateni jalgrattateede rajamine ning nende sidumine linnasiseste jalgrattateedega; jalgrattaradade rajamine maakonna looduskaunitesse kohtadesse;
- 7) parklate, parkimismajade ja peatuskohtade ehitus ja renoveerimine;
- 8) sildade, viaduktide ja tunnelite ehitus ja remont;
- 9) teede haldamise süsteemi arendamine, teehoolde kvaliteedi ja mahu tõstmine: ühtse kohalike teede registri loomine, vallateede liiklusloenduse süsteemi arendamine, erateede määratlemine teederegistris;
- 10) valdade ühisprojekt bussiootlate korrastamiseks ja uute rajamiseks, ühtne sõiduplaanide süsteem ja infomaterjalid bussipeatustesse;
- 11) ühtne maakondlik ja regionaalne ühistranspordi süsteem, ühtsed liinid Tartu linnaosade ja satelliitasulate (Luunja, Kõrveküla, Ilmatsalu jt) vahel, ühistranspordi dotatsioonisüsteemi muutmine paindlikumaks;

- 12) raudteejaamade ja peatuste ehitus ja remont: Tartu raudteejaama renoveerimine, teenuste laiendamine ning kujundamine linnaosakeskuseks; Elva raudteejaama rekonstrueerimine koostöös Eesti Raudtee ning muinsuskaitseametiga;
- 13) Tallinn-Tartu-Varssavi-Berliin kiirrongiliikluse käivitamise toetamine ning Tartu kujundamine rahvusvahelise reisirongiliikluse jaamaks;
- 14) Emajõe ja Peipsi-Lämmijärve siseveeteede rekonstrueerimine faarvaatri ohutuks laevatamiseks ja randumisvõimaluste suurendamiseks;
- 15) veetranspordi sadamate ja randumiskohtade rajamine ja renoveerimine: rahvusvaheline reisisadam Tartus, reisiterminal Emajõe Ärikeskuse hoones; Ropka kaubasadam ja külaliskai; sisevete tollijaam Tartus; Võrtsjärve-Emajõe-Peipsi sadamate ja randumiskohtade võrgu kujundamine;
- 16) navigatsioonihooajal regulaarse laevaliikluse käivitamine Tartu–Pihkva ja Tartu-Piirissaar-Pihkva liinidel;
- 17) lennujaamade ja maandumisplatside rajamine ja renoveerimine: Tartu Lennujaamanavigatsiooni- ja meteoseadmete kaasajastamine, lennuraja pikendamine 1800 meetrini, reisiterminali laiendamine; Piirissaare lennuväljaku korrastamine väikelennukite maandumiseks, alternatiivina kopterilendude teostamine;
- 18) regulaarse lennuliikluse käivitamine Tartu ja kahe suurema sõlmpunkti vahel (Helsinki, Riia või Stockholm);

Vee-, kanalisatsiooni- ja jäätmekogumissüsteemid ning energiavarustus

- 19) suuremates asulates reoveekogumisalade määratlemine, ühisveevärgi ja kanalisatsiooniga liitumise võimaluse tagamine tiheasustusaladel (sh Ülenurme, Haaslava, Luunja ja Nõo valla suvilarajoonides);
- 20) heitveepuhastusjaamade, vee- ja kanalisatsioonitrasside ehitus ja renoveerimine asulates, keskkonnasõbralike lokaalsete süsteemide arendamine hajaasustuse aladel;
- 21) jäätmetekke vähendamine, jäätmete sorteerimise, töötlemise ja taaskasutamise süsteemide rajamine; keskkonnasäästliku jäätmekäitluse propageerimine; ohtlike jäätmete nõuetekohane käitlemine; Kagu-Eesti jäätmekeskuse ehitus ja Aardlapalu prügila sulgemine koos nõrgveepuhasti rajamisega;
- 22) kaugküttetrasside ning katlamajade rajamine, remont, hooldus ja likvideerimine;
- 23) Tartu elektri- ja soojatootmise kombijaama rajamine;
- 24) gaasivarustussüsteemide ehitus ja sidumine tööstusalade ning uute elamu- piirkondadega;
- 25) elektrivõrkude ehitus ja renoveerimine: alajaamade ehitamine ja renoveerimine; liinide ümberehitamine kaabelliinideks; Tartu kesklinnas kõrgepingeliinide viimine maa alla;

Telekommunikatsioonid

- 26) internetiühenduse võimaluste loomine ja kvaliteedi parandamine: internetiühendusest universaalteenuse kujundamine, maapiirkondades teenusepakkujate konkurentsi kujundamine, veebipõhiste avalike teenuste juurutamine internetiühenduste paremaks rakendamiseks; e-Tartu projekti ellu viimine ja laiendamine teistesse omavalitsustesse; IKT-teadlikkuse tõstmine teavitustööga; interneti püsühenduse kiirete võrkude väljaehitamine eelisarendatavates ettevõtluspiirkondades; traadita interneti võrgustiku rajamine;

27) internetiühendusega infopunktide ehitamine, rekonstrueerimine ja sisustamine;

Elamud

28) elamuehitus ja -arendustegevus: suuremate asulate elamumajanduse strateegiate koostamine; tulevaste elumupiirkondade ettevalmistamine (uuringud, planeeringud, tehnovõrgud jne); elamuehitusprojektide sotsiaalsete mõjude hindamine, planeeringute kooskõlastamine omavalitsuste vahel;

29) munitsipaal- ja sotsiaaleluruumide rajamine.

Koostöövõrgustikud

Eesmärk: inimeste, ettevõtete, asutuste ja ühingute tõhusat koostööd tagav võrgustumine

- Vastastikku kasulik koostöö eelkõige lähiriikide regioonidega turismi, hariduse, keskkonnakaitse ja kultuuri valdkonnas;
- koostöö teiste Lõuna-Eesti maakondadega ressursside paremaks kasutamiseks;
- Tartumaa on siinsete inimeste, asutuste ja organisatsioonide peamine koostööpiirkond;
- kohalik koostöö aitab tagada külade ja valdade elujõulisust; tugev ja toetatud kodanikualgatus.

Piirkondlik tasakaalustatus:

- *kõigil suurematle küladel (kantidel) on valitud külavanemad ja koostatud arengukavad;*
- *kõik piirkonnad osalevad maakondlikes võrgustikes ja koostööprojektides;*
- *Tartu linn on koostöö aktiivne osaline ja ka eestvedaja;*
- *Tartumaa Omavalitsuste Liit on kohalike omavalitsuste keskne koostöövorm, mis teostab nende ühishuve.*

Tegevussuunad

- 1) Koostööprogrammide elluviimine ja algatamine: *Via Hanseatica*, Emajõe Jõeriik, Peipsi programm;
- 2) rahvusvaheliste ürituste korraldamine: kultuuri- ja kunstiprojektid, seminarid, konverentsid ja õpikojad; koostöö edendamine sihtprogrammi "Kultuur 2000" kaudu Tartus;
- 3) maapiirkondade osalemine üle-euroopalistes maaelu arengu koostöövõrgustikes;
- 4) kohalike omavalitsuste ja nende asutuste koostöö välispartneritega: teenistujate ja töötajate tööringlus sõprusomavalitsustes; programm "Linnade linn" Tartus, sõpruslinnade majade või keskuste ehitamise toetamine;
- 5) regionaalne turismikoostöö: vee- ja loodusturismi alane koostöö reisikorraldajatega Eestis, Venemaal ja Euroopas; turismi- ja puhketeenuste pakkujate võrgustiku sidumine rahvusvaheliste organisatsioonide ja võrgustikega;
- 6) regioonidevahelise koostöö arendamine Uppsala, Kesk-Soome, Vidzeme, Pihkva piirkondadega, ühe Kesk- ja/või Lõuna-Euroopa piirkonnaga;
- 7) maavalitsuse, maakonna asutuste ja kohalike omavalitsuste koostöö Lõuna-Eestis, omavalitsuste osalemine ettevõtluse tugisüsteemi juhtimises (Lõuna-Eesti Arenguagentuur, Tartu Teaduspark jt);
- 8) omavalitsuste lepinguline koostöö avalike teenuste osutamisel;

- 9) kohalike partnerlusvõrgustike loomine omavalitsuste, ettevõtjate ja mittetulundusühingute vahel;
- 10) külaliikumise edendamine: külade arengukavade koostamine; külavanema institutsiooni tugevdamine ja vastava statuudi välja töötamine, külade koja käivitamine;
- 11) ühtse haridusringkonna moodustamine omavalitsuste koostöös ning sellele vastavalt haridusvõrgu optimeerimine.

Hea mainega maakond

Eesmärk: Elanike tugev maakondlik identiteet ja Tartumaa soodne maine

- teadvustatud ja väärtustatud Tartumaa pärandkultuur;
- valdav osa Tartumaal elavatest inimestest tunnetab end tartumaalasena ning on selle üle uhked;
- maakonna väärtuste ja arengumudeliga seotud Tartumaa märk;
- sõnum Tartumaast kui teadmispõhise majandusega tegusast regioonist on jõudnud oluliste sihtgruppideni

Piirkondlik tasakaalustatus:

- Tartumaa toimib kui piirkondade ühendus – maakond;
- Tartumaa ja kohalikud identiteedid ja kuvandid on seotud, kommunikatsioon kooskõlastatud.

Tegevussuunad

- 1) Tartumaa ja Lõuna-Eesti omavahel seotud kommunikatsioonistrateegiad;
- 2) maakonna positiivse maine kujundamine Eestis: ülikoolide ja ettevõtete koostöö tutvustamine investoritele ja doonoritele; Tartumaa tutvustamine turismi-sihtkohana;
- 3) maakondliku ja kohaliku identiteedi sidumine ja tugevdamine, kultuuripärandi väärtustamine: kodukandipäevad valdades, traditsioonide ja ürituste muutmine atraktiivseks turistidele ja noortele;
- 4) Tartumaa visuaalse identiteedi väljatöötamine, piirkondlike märkide väljatöötamine ja kasutamine koos Tartumaa märgiga;
- 5) turundus läbi koostöö ja ühistegevuse: *lobby* valitsusasutustes ja Riigikogus; Lõuna-Eesti teabekeskuse loomine Brüsselis;
- 6) reklaami tootmine ja levitamine: Tartu ja Lõuna-Eesti majandus- ning mainealase aastakirja väljaandmine; Tartumaa infomaterjalide levitamine, interneti aktiivne kasutamine sõnumi edastamiseks;
- 7) lähiregioonide turismimessidel osalemine.

Ellu viimine

Tartumaa arengustrateegiat "Hea elu haritud maal" viivad ellu kõik tartumaalased oma igapäevase töö ja tehtavate valikutega, eelkõige aga maakonna omavalitsused, ettevõtted, asutused ja organisatsioonid oma eelarvete ja projektide kaudu. Samuti osalevad strateegia teostamisel toetajate ja rahastajatena Eesti riik ja Euroopa Liit, kuid nad näevad, et Tartumaal on vääriline koht Eesti ja Euroopa arengus.

Strateegia tegevuste rahastamine on planeeritud väga erinevatest allikatest. Tegevuste hulgas on eelarvelisi riiklikke objekte ja tegevusi, samuti arendusprojekte, millele tuleb raha hankida riiklikest ja EL fondidest. Eesmärkide saavutamist mõjutavad ka rõhuasetused, mida saab teha ettevõtete, asutuste, omavalitsuste ja organisatsioonide tänaste eelarvete piires.

Strateegia taotleb ettevõtjate, avaliku sektori ja kodanikeühenduste laialdast koostööd vastastikuse kasu saamiseks. Tartumaa arengustrateegia elluviimise läbivad põhimõtted peavad olema:

- tegusus – kiire tegutsemine, ettevõtlikkus, teoks tegemine;
- avatus ja suhtlemine – kiire kättesaadavus, ligitõmbavus, tõhus info;
- uuenduslikkus – muutumisvõime, paindlikkus, kiire reageerimine;
- meisterlikkus – vajalikud teadmised, oskused, kvaliteet, pühendumine;
- koostöö ja solidaarsus – usaldus, teistega arvestamine, sallivus, kaasatus;
- tasakaalustatus ja jätkusuutlikkus – tasakaal looduse ja tootmise, linna ja maa, raha ja inimeste, "ajude" ja "asfaldi" vahel.

Strateegia tulemuslikkuse hindamiseks viiakse aastail 2005-2014 läbi kolm heaolu uuringut. Lisaks analüüsib maavalitsus igal aastal arengu indikaatoreid ning esitab andmed Arengukogule. Arengukogu koguneb maavanema kutsel vähemalt kord aastas, et hinnata tegevuste tulemuslikust ning vastavalt vajadusele viib strateegiasse sisse muudatusi. Tartumaa järgmiste arengustrateegiate algatus tuleb omavalitsusliidult ja Arengukogult, strateegilise kavandamise perioodiks jääb 8 aastat.